१

उत्तराथेरी

(पाली थेरीगाथा मधील उत्तराथेरी ही एक अतिशय महत्वाची थेरी आहे. उत्तराथेरी ही तथागत बुद्धाच्या काळातील एक अतिशय महत्वाची थेरी असून या थेरीने या गाथे मध्ये आपल्या भिक्खुनी होण्यापूर्वीच्या जीवनाचे वास्तविक वर्णन केलेले आहे. या गाथेमध्ये उत्तराथेरीने अतिशय कष्टमय जीवनाचे वर्णन केलेले आहे. त्याच प्रमाणे स्त्रीजीवनाचे जे दुक्ख आहेत त्या दुक्खांचे वास्तविक वर्णन केलेले आहे. भिक्खुनी संघामध्ये प्रवेश केल्यानंतर उत्तराथेरीला जे ज्ञान व सुख प्राप्त झाले त्याचे ही वर्णन येथे आलेले आहे.)

मुसलानि गहेत्वान, धञ्ञ कोट्टेन्ति माणवा ।
पुत्तदारानि पोसेन्ता, धनं विन्दन्ति माणवा ।।१।।

घटेथ बुध्दसासने, यं कत्वा नानुतप्पति।
खिप्पं पादानि धोवित्वा, एकमन्तं निसीदथ ।।२।।

चित्तं उपट्ठपेत्वान, एकग्गं सुसमाहितं।
पच्चवेक्खथ सङ्खारे, परतो नो च अत्ततो ।।३।।

तस्साहं वचनं सुत्वा, पटाचारानुसासनिं।
पादे पक्खालयित्वान, एकमन्ते उपाविसिं ।।४।।

रत्तिया पुरिमे यामे, पुब्बजातिमनुस्सरिं ।
रत्तिया मज्झिमे यामे, दिब्बचक्खुं विसोधयि ।।५।।

रत्तिया पच्छिमे यामे, तमोक्खधं पदालयिं ।
तेविज्जा अथ वुट्ठासिं, कता ते अनुसासनी ।।६।।

सक्कं व देवा तिदसा, सङ्गामे अपराजितं।
पुरक्खत्वा विहस्सामि तेविज्जाम्हि अनासवा ।।७।।

शब्दार्थ / सद्दत्थ

मुसलानि गहेत्वान – मूसळ घेऊन

पुत्तदारानि पोसेन्ता – पुत्र-पत्नीचे पालनपोषण करतात

विन्दान्तं – अनुभव करतात

बुध्दसासने – बुध्दशासनामध्ये

खिप्पं – शिघ्र

धावित्वा – धावून

चित्तं – चित्त, मन

एकग्ग – एकाग्र

पच्चवेक्खथ – प्रयत्न, निरीक्षण करीत

सुत्वा – ऐकूण

धम्म कोट्टेन्तं – धान्य कुटत

धनं – धान्य

घटेथ – प्रयत्न करता

नानुतप्पातं (न+अनुतप्पातं) – जो पश्चाताप करीत नाही

पादानि – पायांनी

एकमन्तं निसीदथ – एका बाजुला बसला

उपट्ठपेत्वान – समर्पित करून

सुसमाहितं – चांगल्या प्रकारे संयमित

वचन – वचन, वाणी

पादे पक्खालायित्वान – पाय धुऊन, स्वच्छ करून

एकमन्ते उपाविसिं – एका बाजुला स्थान ग्रहण केले
पुरिमे यामे – पहिल्या यानात
मज्झिम – मध्यम
विसोधायि – शुध्द केले
तमोक्खन्ध – अन्धकार समूह
अनासवा – अनाश्रव, आश्रवरहित

रत्तिया – रात्री मध्ये
पुब्बजाति – पूर्वजन्म, पूर्व जीवनामध्ये
दिब्बचक्खुं – दिव्यचक्षु, असामान्य जाणिव
पच्छिमे – अंतिम, नंतर, शेवटी
पुरक्खत्वा – पूर्ण करून

सन्धि विग्रह

तस्स + अहं = तस्साहं
न + अनुतप्पति = नानुतप्पाति

स्वाध्याय

रूपे ओळखा.
कोट्टेन्ति, धोवित्वा, पक्खालयित्वान, विहस्सामि, निसीदथ, सुत्वा

प्रश्न
उत्तराथेरीने स्वताच्या अनुभवातून काय कथन केले ते सांगा?

❑❑❑